

АСПЕКТИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПАТОМОРФОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Ніколенко Д. Є., Прилуцький О.К., Проскурня С.А., Филенко Б.М., Ройко Н.В.

Полтавський державний медичний університет

Розглянуто переваги й недоліки кредитно-модульної системи медичної освіти в зіставленні з цикловим алгоритмізованим навчанням студентів патоморфології (рейтингова система навчання).

Ключові слова: сучасна медична освіта, патоморфологія, методи навчання, самостійна робота.

The advantages and disadvantages of the credit-module system of medical education in comparison with the cyclical algorithmized training of students in pathological anatomy (rating system of training) are considered.

Keywords: modern medical education, pathomorphology, teaching methods, independent work.

Навчання в медичному виші – важливий етап життя сучасної молодої людини. Це її сподівання на отримання якісної вищої освіти на рівні міжнародних вимог, знайти роботу, можливо, і за кордоном. У свою чергу в умовах інтернаціоналізації, побудови економіки знань вища освіта стала одним із ресурсів соціально-економічного й культурного зростання держави та її громадян. Тому освітня установа, згідно із сертифікатом якості ISO, має створити належні умови і стандарти освітніх послуг, що відповідають міжнародній конвенції з якості організації навчального процесу [6]. Кредитно-модульна система навчання здобувачів вищої освіти (Болонський процес, 1999 р.) і стала єдиним освітнім простором як у країнах Європи, так і в Україні, що приєдналася до Болонської декларації у 2004 році [2].

Із упровадженням Болонського процесу навчання студентів в університеті було проведено необхідну роботу в методичному аспекті за профілями факультетів, кафедр: переробка за новими стандартами навчальних програм, підготовка відповідних методичних розробок до лекцій і практичних занять і для самостійного вивчення окремих тем. При цьому відбулася перепідготовка викладацького складу старшого покоління й підготовка в освітньому просторі Болонського процесу молодих кадрів викладачів щодо поняття кредитно-модульної системи навчання й контролю знань студентів. Поступово значно покращилась і матеріально-технічна база забезпечення навчального процесу.

Разом із тим кафедра патологічної анатомії та судової медицини зробила кроки назустріч новому в підготовці медичних кадрів нашої держави. Була ініціативно розроблена структура-алгоритм вивчення як загально-патологічних процесів, так і патоморфології основних захворювань людини і названа рейтинговою [3].

Рейтингова модель навчання й контролю знань і вмінь студентів складалась із надрукованого посібника алгоритмізованих мікролекцій, якими досі ми користуємось; тест-алгоритму діагностики макро-, мікропрепаратів і комп'ютерного тест-алгоритму контролю знань і вмінь студента.

Послідовність викладання лекційного матеріалу й контролю його засвоєння студентами відбувалась на всіх структурно-функціональних рівнях людини (молекулярному, клітинному, тканинному, органному, організмовому), із включенням попередніх знань із нормальної анатомії та фізіології, гістології й біохімії, пропедевтики внутрішніх хвороб.

У тест-алгоритм навчання з предмета було закладено питання епідеміології, етіології, класифікації хвороб людини за МКХ-10, патогенезу й морфогенезу, ускладнень і одужання із субкомпенсацією функції (за даними клініко-лабораторних показників крові та інших параметрів) чи летального результату, пов'язаного з декомпенсацією хвороби. У контрольних завданнях, які склались із 12-15 запитань, кожне мало 4-7 правильних відповідей (залежно від обсягу закладеної інформації в конкретний випадок тестування).

Оцінка знань рахувалась за 5-бальною системою (у минулому). При одній помилці в тестуванні віднімали 0,2 бала. Таким чином, кінцева оцінка складала 4,8 бала і т. д. Студентів із високим рейтингом навчання з предмета (4,6-5,0 балів) за письмовою згодою деканату звільняли від усного іспиту, який був на той час. Таких успішних у навчанні з патоморфології студентів на курсі, залежно від факультету, було 15–20 осіб. Інші студенти екзаменувались в сесію. Зі студентами з високим рейтингом навчання з предмета на кафедрі проводилася навчально-дослідницька чи науково-дослідницька робота під керівництвом викладача-наставника. Так молодь отримувала перший досвід участі з доповідями на студентських наукових конференціях.

Разом із тим слабка матеріально-технічна база забезпечення навчального процесу на той час у вигляді недовисконалених перших комп'ютерів (у яких можна було зламати ключ до відповідей контрольних завдань), паперові таблиці із замальовками художником патологічних процесів (замість світлин мікропрепаратів із різноманітними гістохімічними забарвленнями) і недостатня кількість натуральних мікропрепаратів, уражених хворобами внутрішніх органів людини, вносили певний дискомфорт у навчальний процес. З огляду на це, викладачі зі студентами самотужки виготовляли навчальні таблиці з кольоровими ілюстраціями, взятими з іноземних англійських видань, а також поповнювали музей мікропрепаратів кафедри.

У сучасних умовах рейтингова система навчання студентів з патоморфології змінила свій вигляд. Останній, начебто, виявився більш вимогливим і конкретним. Однак, наприклад, у контрольних тестових завданнях містив велику кількість хибних відповідей і тільки одну правильну. Це потребує тільки посиленого тренінгу пам'яті, доведеного до автоматизму, без клініко-анатомічного аналізу наведеної патоморфологічної ситуації, щоб указати правильну єдину відповідь у контрольних тестах [7].

Однак, як показав час, рушійним елементом освітнього процесу молоді усе ж таки залишилися методи навчання. Вони становлять собою впорядковану діяльність викладачів і студентів, яка краще спрямована на досягнення цілей і завдань у здобутті вищої медичної освіти. За цей час закріпився у викладанні патоморфології зовнішній вигляд даного процесу. Це форма навчання: індивідуально-групова й лекційна. На краще змінилися базові методи викладання предмета. Серед них набув поширеного розвитку, зокрема, ілюстративно-пояснювальний метод. Він з успіхом запроваджений нами під час лекцій і практичних занять і в позааудиторній підготовці. При цьому

стали широко використовуватися мультимедійні презентації з кольоровими слайдами макро-, мікропрепаратів уражених хворобою внутрішніх органів людини, що виявлені на розтині померлих. Цей метод включає в себе виведення на великий екран також фрагментів тексту, наприклад, на лекції у вигляді визначення понять видів загальнопатологічних процесів, класифікацій, основи патогенезу, морфогенезу, ускладнень і результатів перебігу й причини смерті хворих людей. Графи логічних структур чітко виділяють основні базові знання, які потрібно студенту запам'ятати. При цьому різноманітна кольорова презентація лекції чи практичного заняття має потужний емоційний вплив на студентів і підтримує їхню увагу. Це стало, так званою, зоровою матрицею-алгоритмом. Як показав досвід викладання предметного матеріалу, зорова матриця сприяє кращому запам'ятовуванню головних аспектів особливостей патологічних процесів, аналізуванню й диференціації змін у тканинах органів під час розвитку захворювань із тієї чи іншої причини.

З огляду на все це, доречно навести вислів Конфуція – стародавнього педагога, який стверджував: «Я чую і забуваю. Я бачу і запам'ятовую» [4].

Цьому сприяло придбання нашим освітнім закладом сучасного технічного оснащення і для лекційних, і для навчальних аудиторій у вигляді новітніх діапроекторів, телевізійних установок (LED-телевізори), підключених до комп'ютерної техніки, зв'язок з Internet у кожній навчальній аудиторії кафедри і в кожного викладача. Це дозволяє транслювати студентам зображення патогістологічних препаратів із різноманітними гістохімічними, імуногістохімічними забарвленнями для диференціовальної діагностики, наприклад, пухлинного процесу.

Разом із тим високу дієвість при отриманні необхідних медичних знань має самостійна робота здобувачів вищої освіти під час підготовки до практичного заняття. Щоб залучити до неї більше студентів, особливо іноземних, їм пропонується підготувати доповідь-повідомлення з певної проблеми патоморфологічної діагностики захворювань внутрішніх органів чи зубощелепної систем, на що вони із задоволенням відгукуються. Без примусу 2-3 студенти готують 15-20-хвилинну інформацію із заданої проблеми згідно із графом логічної структури теми. При цьому вони використовують не тільки підручник, а й матеріали інтернет-публікацій з обов'язковою презентацією світлин препаратів уражених хворобою органів. Це стимулює пошукову активність, клініко-анатомічний аналіз і, головне, сприяє самоствердженню майбутнього лікаря й мотивує студента «навчитися вчитись» [5]. Роль викладача на цьому занятті – консультант у корегуванні термінології патологічних змін, поясненні складних питань. Вважаємо, що досвід підготовки студентом стислої доповіді з презентацією на практичному занятті стане стимулом для самоосвіти, яка має супроводжувати фахівця-медика все життя.

Таким чином, якщо в минулому традиційне навчання студентів мало переважно репродуктивний характер (прочитав у підручнику і переказав на практичному занятті), то рейтингове навчання примушує користуватися раніше здобутими знаннями і вчить елементам диференціовальної діагностики. А самостійна підготовка до виступу студента на занятті в Болонському освітньому просторі психологічно вчить мати мету в пошуку інформації з різних джерел, самостійно аналізувати її та засвоювати нові знання. При цьому, виступ студента зі здобутим матеріалом до теми заняття перед здобувачами вищої освіти підтверджує вічне – «Теорія без практики безплідна» [1]. Такий досвід студента і слід підтримувати до кінця навчання медичному ЗВО.

Для студентів із потужною мотивацією до поглиблених знань із патоморфології, які навчаються на «відмінно», на кафедрі пропонується проблемні тестові завдання, пошукові чи дослідницькі. Вони беруть участь у наукових студентських конференціях чи студентських олімпіадах із патологічної анатомії, навіть навчаючись на старших курсах університету, і отримують призові місця. Це свідчить про глибоке засвоєння ними базових знань із патоморфології, які конче необхідні майбутньому фахівцю-медика.

У підсумку наголосимо, що при будь-якій системі медичного навчання студентів із патоморфології важливим залишається не тільки самостійне освоєння предмета, а й активне спілкування з викладачем-наставником, спостереження за його практичною роботою як спеціаліста зі свого фаху. Даному критерію відповідають усі викладачі кафедри патологічної анатомії та судової медицини, які виконують консультативно-діагностичну роботу в Полтавському обласному патологоанатомічному бюро, де проводять діагностику біопсійного й післяопераційного матеріалу і виконують автопсії.

Список використаної літератури

1. Валлон А. От действия к мысли / А.Валлон.– М.: Иностранная литература, 1956.– 413 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.koob.ru/Wallon-anrie/ot_deistviya_k_misli
2. Вища освіта України і Болонський процес [навч. посіб.]; за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Богдан, 2004.– 384 с.
3. Гасюк А.П. Рейтинговая система обучения по частной патологической анатомии (Методические рекомендации для преподавателей и студентов / А.П. Гасюк, Л.Г. Николенко, Н.А. Волобуев, В.И. Ковачев, Т.В. Новосельцева, Э.В. Моргун, Н.В. Ройко, И.И. Сидоренко.– Полтава, 1997.– 103 с.
4. Конфуций – цитаты, афоризмы, высказывания [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://mudreishy.ru/sitaty_i_aporizmy/source/konfutsix/page2
5. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/Korbut-O.G.-tezi.pdf>
6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) = Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG).– К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015.– 32 с.
7. Тестовий контроль знань студента як сучасна складова медичної освіти: переваги і недоліки / І. І. Старченко, Б. М. Филенко, Н. В. Ройко [та ін.] // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 209–211.